

GYÓGYPAEDAGOGIAI SZEMLE

Siketnémák, vakok, hülyék, gyengeelméjűek, dadogók és hebegők oktatásával foglalkozók
SZAKKÖZLÖNYE.

Előfizetési ára :	Szerkesztik és kiadják :	Megjelenik minden
Egész évre . 8 korona	NÉMETH LÁSZLÓ	hónap elsején 1 ívnyi
Fél évre . 4 "	és	terjedelemben
Negyed évre . 2 "	VÁRADI ZSIGMOND.	

Szerkesztőség és kiadóhivatal : VIII. ker. Rökk Szilárd-utca 10. szám.

A lap tartalmáért felelős : NÉMETH LÁSZLÓ.

II. évfolyam.

Budapest, 1900. április 1.-én.

4. szám.

Tartalom : Emlékbeszéd Olgyai János fölött : Gácsér Józseftől. — A kiejtésre való tanítás : Taritzky Ferentől. — Hazai hírek. — A Német birodalom nevezetesebb siketnéma intézeteiről : Váradi Zsigmondtól.

Emlékbeszéd Olgyai János fölött.

(Született 1851. január hó 27.-én, meghalt 1900. február hó 17.-én.)

Irta és a siketnémák váci orsz. intézete tanári testületének 1900. március 17.-én tartott ülésében felolvasta : *Gácsér József.*

Félbeszakítottuk napi munkánkat, feledni igyekszünk rövid időre az élet nehéz terhét, a sok földi bajt, hogy emléket ünnepeljük egy férfinak — ki míg itt járt közöttünk e földi tereken -- nekünk pályatársunk vala.

Abbahagytuk a jövőért munkáló szorgosságunkat, félrevonultunk az élet vásári zsivajától, levetkőztük hivatkozásunk tünékeny köntösét, hogy szelíd szándékkal, kegyes akarattal egy már letűnt élet fölött annál tisztább érzéssel elmélkedhessünk.

Lobogó faklyát gyűjtani az emlékezetnek oltárán s annak világánál feltárni egy munkás élet tevékenységének eredményeit ; kutatni a titkos erőket, melyek tette sarkaltak egy lelket ; keresni az örökforrást, melyből szeretetet merítette egy szív ; emberhez amily méltó feladat, Istennek épp oly tetsző cselekedet.

A tudat, hogy halálunkkal nem szűnik meg egészen földi életünk, hogy csak testünk temetkezik a föld porába, szellemünk azonban itt marad továbbra is az élők között, munkál és lelkesít, példát ad és tanít : felemeli lelkünket, könnyebbé teszi a nagy útrakészülést és az elválásnak nehéz perceit.

Oh, hogy „e szűkhatáru lét“ küzdelmei között a sok alkalom mellett is oly kevésszer van módunk és időnk az elmúlásnak nagy, titokzatos problémájáról gondolkodni ! Mert mi ez az élet, ha nem egyéb, mint örökös készülődés a nagy útra ! Mindnyájan vándorok vagyunk, sötéten, hallgatagon bolyongunk a földi útakon, szívünk-

nek sajgó sebét eltakarjuk, könnyező szemünket eltitkoljuk, míg oda nem érkezünk a határhöz, hol az Alkotó „megállj” szavára leesik vállunkról az élet nehéz terhe, meggyógyul szívünknek fájó sebe és kicsordul szemünkből az utolsó könnycsepp. S a fáradt vándor nem nyugodtabban hajtja-e álomra fejét, ha tudja, hogy sírja felett nem a feledékenységre részvétlen alakja, hanem az éber emlékezet őrködik?

Emlékezet! Te összekötő hídja az élők és holtak világának, magyarázója a halhatatlanság boldogító hitének, minden szép és nemes tettek örök fennmaradást biztosító záloga: mi soká kellett várakoznunk reád, míg egészen áthatottad a mi lelkeinket, amíg megtanítottál bennünket arra, hogy az elmúlt idők eseményeiben több a kincs, mint a föld gyomrában; amíg megértetted velünk azt, hogy ki a múltak titkaira és elfelejtett erényeire világot vet, emberségesebb munkát végez, mint a bányász, aki a föld mélységes üregeiből nemes érceket és csillogó drágaköveket hoz elő.

Kevesen voltunk, mégis sok jelesünknek kő is alig mutatja helyét!

Bár ez ünnepélyes percben váddal illetni senkit sem akarok, de nem szeghetem útját gondolataim és érzelmeim szabad folyásának sem.

Mögöttem áll egy nem dicstelen, mégis alig ismert múlt s előttem ködlik egy szebb jövőnek reménye, melyben a munkát a szeretet édesíti meg.

Ime, mélyen tisztelt Tanári Testület, ilyen érzelmek és gondolatok vezérelnek akkor, midőn a meg nem érdemlett s felette megtisztelő megbízásnak eleget teendő *Olgyai Jánosról* emlékbeszédet mondok.

Ki volt *Olgyai János*?

Ha olyan valaki kérdené tőlem, a ki nem ismerte őt, szebben nem tudnék válaszolni kérdésére, mintha azt mondanám, hogy: egyszerű, de lelkes tanára a siketnémáknak, a ki a pályán, melyet választott negyedszázadig emberül megállta helyét. És ebben a válaszban bennfoglaltatnék az ő egész élettörténete.

De nehogy megsértsem az ilyen lakonikus rövidséggel emléke iránt érzett kegyeletünket, tisztémhez illően végig kell vezetnem Önöket mélyen tisztelt Tanári Testület egész élete folyásán.

Vácon, mint szegény szülőknek gyermeke 1851 január 27.-én született. Apja mesterember volt, ki szegénysége s hét gyermeke dacára módját ejtette annak, hogy *János* fiát taníttathassa. *Vácon* és *Budán* végeztette vele a négy gimnasiális osztályt. *Budára* azért küldötte le, hogy ott német szót is tanuljon. 1867-ben a *pesti kir. kath. tanítóképzőbe* adta, hol két év multán tanítónak képesítette. Paedagogiai ismereteit itt a nagynevű Barány Ignácól nyerte, mire élete folyamán mindig büszke volt s róla csak a legnagyobb hála és tisztelet hangján beszélt. Ugyancsak itten hallgatta a siketnéma-oktatás akkori nagy mesterének, Fekete Károlynak, a siketnéma-oktatásáról tartott előadásait is.

Képezdei tanulmányainak befejezése után Fászl, pestmegyei községben segédtanítónak választott, de csak egy évig maradt ez állomáshelyén. 1870. szeptemberében megszerezvén Kalocsán a főelemi-tanítói oklevelet is, Jankovác bácsmegyei községbe megy rendes tanítónak. Itt is csak egy évet töltött, mert 1871. október 1.-én már szülővárosában nyer alkalmazást, mint elemi iskolai tanító.

Vácon. közelében van a *siketnémák intézetének*, érintkezik annak tanáraival, élénken visszaemlékezik Fekete lelkesítő előadásaira s eddigi hajlandósága ellenállhatlan vágygyá fejlődvén, a siketnémák oktatásának szolgálatába szegődik. 1874. május 1.-én lép az intézet kötelékébe mint tanárjelölt s ebbeli minőségében marad 1876. jan. 31.-ig, a mikor is tanársegéddé lesz. Alig, hogy elfoglalta új állomását, azonnal külön osztály vezetésével bízott meg s mint az intézet legfiatalabb tagjának, neki kellett segédkeznie az irodai teendők elvégzésében is.

Fekete sürgetéseire ez időtájt cserélte fel az intézet eddigi módszerét az úgynevezett német módszerrel. Az újítás bizonyára nem kis bajjal járt. Többen voltak ellenségei, mint barátai. S Fekete nagy munkájában inkább a fiatalabb tanárok segédkezésére volt utalva, mint az öregebbekére, a kik már csak azért sem szerették a sokkal fáradtságosabb tiszta beszédtanítási módszert, mert nem értettek hozzá kellőképen. Fekete, hogy törekvéseinek sikert biztosíthasson, alapjában igyekezett reformálni. Fiatalabb munkatársait sietett beavatni úgy elméletileg, mint gyakorlatilag is a német módszer titkaiba, mert jól tudta, hogy csak a fiatalság lelkesedése képes megvalósítani, diadalra juttatni kedvenc eszméjét. Nem is csatlakozott. Néhány év múltán szerencsésen áztökkent az intézet ezen, keletkezése óta legnagyobb átalakuláson is.

És *Olgyai János*, ha nem is mint vezér, de mint közkatona kivette részét e nagy munkából. Mint hűséges tanítványa *Fekete Károlynak*, követte mesterének minden utasítását. Örökké mellette és vele dolgozott s így legelőbb szerzett tudomást Feketének minden eszméjéről és tervéről. Tőle tanulta meg a szervezés és adminisztráció mesterségét is, mit később a kolozsvári intézet felállításánál kitűnően érvényesíthetett.

1881. év elején azzal bízott meg, hogy az intézet szabadságot gondnoka helyett vezesse az intézet gazdasági ügyeit is. Ezen tisztségben másfél évig maradt meg a nélkül, hogy osztályát elhanyagolta volna.

Bokros elfoglaltsága mellett még arra is ráért, hogy szülővárosának közügyeivel törődjék. Éveken át, mint a városi képviselő testület tagja tevékeny részt vett a közügyek vezetésében is.

1888. tavaszán *Trefort* miniszter Kolozsvárra rendelte, hogy az ott keletkezőben levő intézetet szervezni segítse s megnyitával növendékeit oktassa. *Olgyai* a reábízott feladatot fényesen oldotta meg. Lelkesedéssel s azzal a szándékkal indult Kolozsvárra, hogy minden tehetségét és erejét most már ezen új intézetnek érdekében áldozza fel.

Amint *Kolozsvárra* érkezett, egy kitűnő emberbarátot talált ott, lélekben, szívjóságban hasonlót a francia de l'Épée hez, ki, bár nem arra készült, hogy siketnémákat tanítson, de érezte, tudta, éppen úgy, mint de l'Épée, hogy a szenvedő emberiség sorsán könnyíteni a legnemesebb tett, melyhez foghatót ember csak elképzelhet. E nemesszívű emberbarát *Szvacsina Géza*, *Kolozsvárnak* akkori első tanácsosa s jelenlegi polgármestere volt. Hiszen, ha *Olgyai Jánosban* nem lett volna is elég lelkesedés és pályaszeretet, tapasztalván *Szvacsina Géza* bűzgalmát, látván az ő *Istenbe* vetett erős bizodalját és kitartó akarateréjét, feltétlenül lángragyúlt lélekkel kellett volna munkához fognia.

Szvacsina egy rövid esztendő alatt az egész erdélyi társadalmat meghódította, megnyerte annak az eszmének, hogy a siketnémákat szükséges tanítani; *Olgyai* öt és fél hónap alatt bebizonyította, hogy lehet őket tanítani.

Mindkettőre egyformán szükség volt.

Kolozsvárnak közönsége amily szíves készséggel adta filléreit az iskola javára, éppen olyan érdeklődéssel viseltetett annak működése iránt is. Az intéző körök ennél fogva nem is várták be az iskolai év végét, hanem már 1889 febr. 16.-án megtartották az első nyilvános vizsgálatot. Talán sehol a világon nem hallgatták nagyobb áhítattal a beszélő siketnémák ajkáról a szót, mint ekkor abban az egyszerű kolozsvári bérházban, melynek még az udvara is megtelt hallgatósággal. „Mindenki akarta látni és hallani, miként szólnak meg a szerencsétlen siketnémák ajkai és hogy miként nyilatkozik meg értelmi képességük az Úr akaratából, az emberek szívjósága és az emberi tudomány útján.* A kevesek, akik eddig kételkedtek a siketnémák oktathatóságában, eloszolván kételyeik, most önkénytelenül megnyitották erszényeiket, hogy meghozzák áldozatukat. Többen a vizsgálat hatása alatt az iskola alapító tagjainak sorába léptek. Valóságos esemény számba ment Kolozsvárt a siketnémának ezen első nyilvános fellépése, úgy hogy még a legelőkelőbb körökben is napokig ők voltak a beszéd tárgyai. Nem csoda tehát, hogy ezután oly rohamos fejlődésnek indult az iskola. *Olgyai* a tőle kitelhető legnagyobb buzgalommal igyekezett kielégíteni minden várankozást. Az első szép sikerrel nemcsak bámulatba ejtette hallgatóságát, hanem magasfokú igényeket is támasztott bennük, melyeket idők folytán ki kellett elégítenie. Naponkint voltak látogatói, akik tanítását órákhosszat hallgatták s a helyett, hogy őt zavarták volna, arra ösztönözték, hogy gondosan vezetett tanítás által nekik minél nagyobb élvezetet nyújtson. Az ilyen látogatások azután a mellett, hogy az iskola életrevalóságát mindig szélesebb és szélesebb körökben terjesztették, még alapvagyónának gyarapításához is jelentékeny mértékben hozzájárultak, a mennyiben alig távozott látogató a nélkül, hogy a nemes cél elérésére kisebb-nagyobb összeget ne adományozott volna.

* *Szvacsina Géza*. „A siketnémák kolozsvári orsz. intézetének története.“ 21. l.

Amint fejlődött az iskola, *Olgyai* elfoglaltsága is mindig gyarapodott. A második évben már két osztályt kellett tanítania majdnem az egész iskolai éven keresztül, mert az akkori tanerőhiány miatt segítőtársat csak később kaphatott. Zúgolódás nélkül végezte dolgát, nem számítván semmi anyagi jutalomra, megelégedett az erkölcsi elismeréssel is, melyből bőven ki is jutott része.

Mikor pedig bennlakásos intézeté fejlődött a kezdetben nyolc növendékű iskola, *Olgyai* gyermekeivé fogadta növendékeit s úgy is bánt velük. Csak a legszükségesebb hivatalos dolgok elintézése végett távozott hazulról Örökké tanítványainak körében időzött, velük játszott, velük dolgozott, folyton tanítván, nevelvén őket. Lefekvésüknél, felkelésüknél ügyelt rájuk s mint a jó apa gyermekeiért, ő tanítványaiért élt. Egyszer éppen fürdetésükkel volt elfoglalva, midőn egészen váratlanul néhány érdeklődő vendég lepte meg. Sietett felöltöztetni növendékeit, de még sem titkolhatta el egészen vendégei előtt a megelőző jelenetet. Szóvá is tették azonnal a paedagogusnál szokatlan foglalatosságot, mire ő mosolyogva jegyezte meg: „Ha *Pestalozzi* nem átalotta megfésülni tanítványait, miért átalánám én megfürösztetni őket?”

1892 szeptember havában magam is a kolozsvári intézetbe kerültem és ettől kezdve 8 éven át tanúja voltam *Olgyai* működésének. Bámultam szorgalmát és munkaerejét. Akkor még sehogy sem tudtam megérteni, hogy egy egészséges férfi hogy zárkozhatik el annyira a világtól, csak azért, hogy egészen siketnémáinak éljen. Nekem is rendkívül sok dolgot adott. 48 órát osztott be hetenkint. Szórakozásra alig volt néhány percnyi szabad időm, pedig tele voltam életkedvvel. Egyszer-egyszer meg is próbáltam panaszkodni a túlságos elfoglaltság miatt, de *Olgyai* mindannyiszor magára hivatkozott és így lassankint beletörődtem helyzetembe.

Kolozsvári szereplésének legszebb örömnapja volt az új intézeti épület felavatásának ünnepe. Büszke volt rá és méltán. Hogy az intézet oly páratlanul rövid idő alatt saját hajlékába költözködhett, abban neki is része volt. Ha más filléreinek árán, ő önfeláldozó munkálkodásával hordta a köveket annak falaihoz. A felavatásnak ünnepén valóságos gyermeki örömmel mutogatta a nagy számú és előkelő vendégseregnek az intézet el- és berendezését. Pedig csak egy évig örülhetett annak, amiért öt évig szakadatlanul fáradozott. Nejének — ki iránt a leggyengédebb szeretettel viseltett — állandó betegeskedése arra kényszerítették, hogy megváltják Kolozsvártól, dicsőségének hat évi szinterétől, hol 3 évig mint tanár, három évig pedig mint igazgató-tanár híven szolgálta a siketnémák oktatástügyét. Bizonyára nehéz szívvel vett búcsút. Hiszen hat év még akkor is jelentékeny idő az ember életében, ha sablonos egyhangúságban telnek napjai, hát még mikor ezen hat évhez egy életnek legkedvesebb emlékei csatolják az embert! 1894. évi szept. 19-én utazott el Kolozsvárról. *Szvacsiná Géza* az intézetről írt történetében a következő szavakkal emlékezik meg távozásáról: „Hat és fél évig volt intézetünknel és ez idő alatt sokat dolgozott az in-

tézet fejlesztése érdekében. Ő kezdte meg a tanítást Kolozsvárt, mint kiküldött tanár 8 siketnéma gyermekkel 1888. évi szeptember 3.-án és ettől az időtől kezdve előbb mint tanár, később az iskola fejlődésével, 1891. évi szeptember havától kezdve, mint igazgató, a kezdet nehézségeivel küzdve, teljes buzgósággal szolgálta ennek a humánus intézetnek az ügyét a felügyelő bizottság megalapítására.

Olgyai irodalmilag is működött. Egyik, másik tanügyi lapban, s különösen a kolozsvári intézet évi jelentéseiben megjelent értekezései ha nem is keltettek nagyobb feltűnést, azt a célt mindig elérték, melyekért őket írta. A gyakorlati működés annyira lefoglalta minden idejét, hogy nagyobb szabású irodalmi tevékenység kifejtésére nem ért rá.

Kolozsvárról Vácra — hová áthelyezését kérte — jött, de akkor, midőn nevének az egészséges klímát kereste ő maga lett halálosan beteg. Alig töltött egy évet Vácon, nagyfokú ideg-betegségbe esett. Az életerős férfium gyorsan erőt vett a betegség. Egy évi betegeskedés után már nem volt remény többé felgyógyulásához. Gyakran napokig feküdt csendes öntudatlanságban. Emlékezőtehetsége, beszédképessége nap-nap után gyengült. Világos perceiben biztatta környezetét felgyógyulásáról, mert hiszen ő reá még munka vár, melyet el kell végeznie, de mindenki tudta, hogy az már csak a halálra vált léleknek reménye, attól a kintől, melyet ő szenvedett, nincs más megváltás, csak a halál. Pedig, hogy ragaszkodott ehez az élethez! Midőn mindent és mindenkit elfelejtett, ott az élő halottak szomorú társaságában, zavart elmével, érthetetlen beszéddel még mindig a siketnémákat tanította. Őket még az örület sem törülhet ki lelkéből.

Kifürkészhetetlen isteni végzés! hogy annak, ki egy életen keresztül emberi művészettel a természet által lepecsételt és örök némaságra kárhoztatott ajkakat szólásra nyitja, ki a sötét értelem-ben világot gyújt: ily sors legyen osztályos része!

Bizony úgy jártál szegény elköltözött pályatársunk, mint ama dúsgazdag, ki kincseit szétszítja a szükölködő szegények között, míg végre maga is koldusbotra jut. Ma egy hónapja, megdöbbenve hallottuk halálozást hírére s midőn eltemettünk, könnyezve álltuk körül koporsódat, mert fájt a veszteség, melyet haláloddal okoztál nekünk. Férfikorod delén azt hittük nem oly sietős az útad. De te sokat szenvedtél; kimerültél; elfáradtál; pihenni vágytál; nem volt többé maradásod ezen a világon.

Azóta megnyugodtunk az Úr akaratában, mert hiszen nem tudjuk, hogy életed nem meghalás volt-e s halálozást nem élet-e?

Pihenj tehát sirod mély ölében csendes álommal s a békeségnek édes angyala őrizze porod!

A kiejtésre való tanítás.

Kerner J. „Die Artikulationsstufe“ című cikksorozatának szabad fordítása, mely a „Blätter für Taubstummenbildung“ 1899. évi 14, 15, 16, 17, 18, 19, 22, 23, számában jelent meg.)

(Folytatás.)

A ráhatás eszközei.

Alapelvként tartandó szem előtt, hogy kezdetben csupán az előmondásra kell szorítkozni. Kétszer, háromszor előmondja a tanár, mit kellőképp megfigyeltet növendékeivel, ezek pedig megkísérlik azt utána mondani. A kik rosszul, vagy épen nem mondták ki, azokat egyenkint kell elővenni s ezt az eljárást velök szemtől szembe ismételni. De ne foglalkozzék egy-egy növendékkel sokáig. Ha többszöri próbálgatás is sikertelen marad, akkor foglalkozzék a tanár a következő gyermekkel, figyeltesse meg az ezzel való foglalatosságát is a sikertelenül kísérletezővel s aztán újra térjen hozzá vissza.

A segédeszközökre nézve főelv legyen ez: mentül kevesebb segédeszközt kell az alapvető phon. oktatásnál igénybe venni, sem a tükör, sem a hallócső, sem pedig az egyes hangzókat jellemző jelek alkalmazása ne szerepeljen. Ezeknek a sürű használata azt eredményezi, hogy társulnak a hangzók képzetével és ha ezeknek a felfogásáról vagy reprodukciójáról van szó, megakadályozzák a hangzók képzetének a tudatba való közvetlen beékelődését úgyannyira, hogy a siketnéma a már begyakorolt szóhangokat is alig képes kimondani vagy leolvasni, ha ezek a jelek s emlékeztető segédeszközök nem alkalmaztatnak.

Kerner szerint csak az engedhető meg, hogy a gyermek kezével érzékeltezzünk. De még ennek az eszköznek a használatát is korlátozni kell, mert erre is ráillenek az imént mondottak. Ha a gyermek ugyanis az *n* szóhang kimondását csakis úgy tanulta meg, hogy az ujjahegyét az orrcimpákra tette, akkor, midőn már rég ismeretes lesz neki az, szintúgy alig fogja másképen képezni tudni, mint hogyha az újját egyidejűleg az orrára helyezi; valamint hogy leolvasni is csak úgy fogja a beszélő szájáról, ha ez újjával orrcimpáját megérinti. Legcélravezetőbb azért, hogy a siketnéma a hangképzetét közvetlenül, benső megfigyelés és érzés útján szerzi meg, visszaidézi s leolvassa. Az így megszerzett hangképzet úgy a beszéd tisztasága, mint az össztanítás célja, de főkép a leolvasás szempontjából megbecsülhetetlen értékű. Hogy több időt vesz igénybe, bizonyos. Vajjon azonban mindenütt elismerik s méltányolják-e ezt? Sajnos — úgy mond Kerner — ezt nem állíthatja.

Egyéb, szerinte megengedett eszközök falapátocskák, melyekkel a tanár a gyermek nyelvét szükség szerint lenyomja, vagy hátratólja a képzés helyét megérinti stb. Ilyen fácskákat vághat magának a tanár és pedig mindenik gyermeknek egyet. Ne legyenek azonban rövidek, mert használatuk közben elfárad a gyermek karja s a kéz, amelyik tartja, akadályozza a szájnyílás megfigyelését, mert ezt eltakarja. Leghasználatosabb ez a pálcika, ha 20—25 cm. hosszú. Szélessége többé-kevésbbé különböző lehet. Csontlapátocskákat egészségi szempontból alig ajánlatos használni; valamennyi gyermeknek pedig ugyanegy lapátocskát használni szintén ebből az okból tartja helytelennek. Legalább is minden egyes gyermeknél történő használat után nedves szivacshoz kell a közös lapátocskát törölni. Különben is a lapátocskákat mind le kell mosni tanítás előtt, valamint érdes részeit egy darabka üveggel megsimítani.

A segédeszközökkel való behatásra nézve mindenek felett gondosságra van szükség. Ha a gyermek nyelve fékezhetetlennek mutatkozik, a mennyiben állandóan s erősen feltelé emelkedik, vagy összezsugorodik, az nem jó jel. Vagy ideges az illető gyermek, vagy ideggyöngeségből eredő beszédhibákra bír hajlammal, amit erős és egészséges gyermekeknél is lehet tapasztalni, vagy a mely eset gyakoribb, a légutak nincsenek rendben. Nevezetesen adenoidikus vegetációja lehet a *choanok* mögött, vagy az orrcsatorna elégtelen tisztántartása következtében előáll a nyálhártyának megsűrűsödése stb. Ennek következménye a rekedt, fátyolozott s erőtlen hang. Ennek tehát nem lehet oka a halláshiány, vagy a beszédszervezetnek eredettől fogva létező hibás képződése, mint Heidsiek állítja. Egyéb következményei ennek az állapotnak: az orrbeszéd, a beszéd iránti kedvetlenség, egyes szóhangok hibás képzése, nevezetesen az inyzárlatiaké, a szájür hátsó részeinek érzékenysége, a rosszullétre szolgáló hajlam, náthás állapot, sápadt arcszín s a száj kellemetlen szaga.

Ezek ellenében a következő eszközök alkalmazhatók; a zsebkendő gyakori használata, konyhasóoldattal való öblítés és egy specialista orvos tanácsának kikérése. Ilyen gyermekekkel szemben könnyen eshetünk az igazságtalanság hibájába, ha pl. az orrbeszélést, mely legtöbb esetben organikus hibán alapszik, restségnek tulajdonítjuk. Más felől azonban a tanárnak is szükségképp kemény próbára kell tennie türelmét, nyugodtságát és meggondoltságát. Némely gyermek, nevezetesen olyan, ki orvosi műtétet állott ki, egyáltalán nem akarja engedni a tanárnak, hogy szájához férhessen. Ne tartsa a tanár ezt az ellenkezést makacsságnak és ne is kísérelje meg azt erőszakkal megtörni. Leggyorsabban leszoktatható a gyermek erről a többi gyermeknél alkalmazott szelíd bánásmóddal.

Az orrbeszélésről való leszoktatásra és erőteljes hang létrehozására, a következőket alkalmazza Kerner. Egy négyoldalú papírból készült hasábot használ, mi tehát nem egyéb, mint egy négyszögletű papírcső. melynek használata mellett mindenkor sikerült neki tiszta hangot excitálni. E végből félkemény rajzpapirosból vágjunk 20—30 cm. hosszú és 20 cm. széles darabokat; mindenik darabot göngyölitünk s ragaszszuk a szélességében egy-egy csővé össze.

Ez után nyomjuk azt a csövet, melynek most hengeralakja van, laposra össze és hajtsuk még egyszer össze a hosszában; ha már most kiegyenesítjük, előáll a négyoldalú hasáb. Ha ezt szorosan szájunkhoz illesztjük s hangot intonálunk, érezhető (kezünkkel) a papírcső rezgése. Ha a felső lapjára daraszemeket szórunk, azonnal mozognak ezek, mihelyt hangunkkal a papírcsővet rezgésbe hozzuk; ellenben az orrhangnál teljesen mozdulatlanok maradnak a daraszemek. Ennek az eszköznek a használatát — bár hosszasan is — a tanár belátására bízva.

Ezen kívül az *a* elváltozása *l* vagy *o* felé szokott előfordulni. Ennek elhárítására a falapátocskával gyakorolt gyöngéd nyomással kell a száját, illetve nyelvet helyreigazítani. De nem szabad a tanárnak ezt a nyomást az erőszakig fokozni, sem izgatottságot észrevétnie a gyermekkel, mert a túlerős nyomás ellennyomást eredményez; miért is jobb ezt a behatást többször is félbeszakítani s rövid szünet után ismételni, a mennyiben egy másik gyermekhez megy s azután tér az előbbihez vissza.

Ha a gyermek izomtónusa gyöngé, úgy, hogy szája önkéntelenül is megnyílik, vagy becsukódik, ily esetben Kerner egy 3 cm. magas fadarabkát helyez az elülső fogak közé. A növendék megszorítja azt fogáival, illetve fogai között tartja és megszakítás nélkül mondja ki tovább az *a-t*. A mechanikai segédeszközök mindaddig alkalmazandók, a míg a

képzési helyeket, vagy általán a beszédszervek helyes állását lokalizálni nem tudja, vagyis a míg ezeknek biztos tudatával nem bír. Ez akkor áll elő, ha a növendék a képzés kellő helyének megérintését vagy megnyomását önmagán képes eszközölni, mivére magától értetődőleg több kísérletre lesz szükség. A lokalizálás, a képzés helyének biztos tudása megelőzi a beszélni tudást, de mindazonáltal a képzés befejezéseig gyakorlás tárgyát képezi.

Az erős önhangzó-kapcsot, vagyis a hangrés zárását, az úgynevezett „*Strepitus repentinus explosivus*“-t feltétlenül be kell gyakorolni; csak-hogy e nélkül is kell tudni képezni a vokálisokat. Sőt nagy hiba Kerner szerint, ha a vokálisokat csak ezzel a kapocscsal (kezdettel) gyakoroltatjuk, mert mint közbülső, vagy mint végső hangzót úgyis lágy vokalis-kapocscsal kell azokat képezni, pl. mama, papa. Ha kizárólag amarra szoktatjuk a gyermeket, könnyen dadogásszerű beszélést érünk el. Ezt Kerner saját praxisában tapasztalta.

Ami végül a hosszú s rövid vokálisok közötti különbséget illeti, megjegyzendő, hogy nemcsak időmérték, de physiologiai és akusztikai szempontból is meg van közöttük az eltérés, és mint ilyent, megis kell azt a siketnémának tanulnia. Ez a különbség a-nál a legcsekélyebb. A rövid önhangzóknak a hosszúaktól való megkülönböztetése alig okoz nehézséget, amennyiben ez abban áll, hogy a hosszúaknál szükséges erőlyesebb izomösszehúzódás a rövideknél rögtön megszűnik, a szájnylás pedig kissé bővül.

(Lásd az *Organ* 1887. 11. s 12. számait.)

Ökvetlenül kell, hogy a tanár a vokálisok lényege felől jól legyen tájékozva, hogy azokat helyesen fejleszteni s elváltozásait kikorrigálni tudhassa.

A hosszúak s rövidek csakhamar egymás mellett gyakorolandók; hanem azért még az összekötéseknél s a mássalhangzó torlódásoknál is, tehát még a II. kurzusban sem kell azokat összekapcsolni.

A rhythmikai s dynamikai elemnek csak a kapcsolatoknál szabad érvényesülnie. Tehát nem ezt gyakoroljuk e végből: *a, a*, vagy *a a a, a a a*, hanem ezt:

ma, pa, la stb. A magyarban vajmi természetes, hogy ezekre a jelekre nincs szükségünk, mert egyszerűen a magyar ékezetet (á) használjuk, a rövid önhangzónál pedig semmit.

A betűk írása.

Kerner szerint a nagybetűket a kisbetűk mellett azonnal fel kell léptetni s íratni. Felírjuk az iskolatáblára a betűt, melyet egyes növendékek által krétával a mi betűalakunk vonásain utánoztatunk, a nélkül, hogy a gyermek új betűt hozna létre, majd meg nedves újjakkal végeztetjük ugyanezt, úgy, hogy a betűt utánmázolva egyszersmind letörülük s annak csak nedves nyomai maradnak a táblán. Ezután előírásunk szerint az iskolatáblára írják, végül pedig a tömeges foglalkoztatás céljából mindnyájan a palatábláikra.

A tanár beírja a megtanult betűt a schémába, sőt a vokálisok alá a szájnylás alakját is felrajzolja.

Ha az *a*-t mondatjuk s annak állásából folytatott hangadás mellett a száját összecuskatjuk, előáll az

m, M.

Ez az *m* kifejtésének legegyszerűbb módja. (Lásd a 4. irányelvet!) Ezen kívül az *m* az, melynél a beszédszervek alakulása physiologiai tekintetben legegyszerűbb, amennyiben azok csaknem teljes indifferens állást vesznek fel; csakis a hangot kell ehhez minden erőlködés nélkül intonálni. Ily egyszerű környüliállások mellett az *m*-hez erős tudatosság járul, mert élénk resonantiája, vagyis a száj- s orrüreg együttrezgésénél fogva leggyorsabban róla nyer a siketnéma világos érzetet s így határozott szemléletet, mely egyszersmind a legmaradandóbb is. (Lásd a 2. irányelvet!)

Akusztikai tekintetben pedig az *m* az a hangzó, melyet a siketnéma mindenkor biztosan s tisztán eltalál, sőt szükségkép kell eltalálnia. Ugyanis: a gégefőben keletkező hangnak ez a legegyszerűbb módosulása, mely úgy jön létre, hogy az egész toldalékcső közömbös állásba helyezkedik, a száj csukva marad s a lágy légáram az orrüregen át sikamlík ki. Az utóbbi azonban merev s szilárd falazatánál fogva változatlan marad. Azért kell a rezonáló elemeknek, melyek az *m* jellemző jegyeit képezik s melyek az orrüregben keletkeznek mindenkor ugyanazoknak maradniok. Az *m* tehát elvitatázhatatlanul úgy physiologiai mint akusztikai szempontból a legegyszerűbb s legkönnyebb hangzó, melyet a siketnéma biztosan eltalál s így nem okoz a kifejtése nehézséget. (Lásd a 2. irányelvet!)

Az az aggodalom, hogy az *m* korai fellépte a vokálisok nazális ejtését okozza, alaptalan, mert az orrbeszélést, mint fennebb ki van mutatva, organikus hiányosság vagy beteges állapot okozza. De ha az *m* begyakorlása után mutatkozik, ez annak a jele, hogy a vokálisok s az *m* alkotó elemeinek képzete még homályos az illető gyermek lelkében, miből az a szükségesség következik, hogy az *a*-t s *m*-et, mint ellentéteket, egymással váltogatva kell gyakorolni, egymástól jól megkülönböztetni és jól elhatárolni. Mentül előbb történik ez, annál jobb.

A tanítási eszközök itt a legegyszerűbbek, mert az orr resonantiáját, vagyis rezgését újjának az orrcimpákra való helyezésével érzí a gyermek; de nem szabad az orrnyílást benyomni, sőt szűkíteni sem. Érezhető a rezgés még a fejtetőn, valamint a gégen is.

Azok a növendékek, kik részleges hallással bírnak, fogják be tenyerükkel füleiket.

Az *m* kifejtése s begyakorlásánál ne kerülje ki a tanár figyelmét az a körülmény, hogy az egész toldalékcső nyugalmi helyzetben maradjon az *m* képzése közben és sem az ajkak, sem egyéb részeket erősen zárni, vagy összehúzni nem szabad.

Csak akkor okoz az *m* nehézségeket, ha az orr be van dugulva. Ezt a hibát mentül előbb kell elhárítani, mire épen az *m*-mel való kezdet kényszerít bennünket. Már ez a körülmény is indokolja az *m*-mel való megkezdést.

Egyéb előnye az *m*-nek az, hogy könnyebben lehet vokalizálni, mint bármelyik konzonanst, azaz: legszebben símul a vokalishoz, legyen az akár kezdő, vagy végső hangzó, mi a többi mássalhangzó-csoportokról nem mondható. A *b*-, *d*-, *g*-t mint végsőhangzókat tudvalevőleg nem lehet vokalizálni, míg a *p*, *t*, *s*, *k*, mint szókezdő hangzók, több mint egy szempontból nehezen vokalizálhatók. Végül e két első szóhang összekötéséből a gyermek szájában legédesebb „mama” szót nyerjük.

Az *m*, *M* betűk írására úgy tanítandók a növendékek, mint az *a*-éa. Miután a vokálisok, valamint a konzonánsok helyes kiindulási módját megtaláltuk, további fokozatos egymásutánjuk alig lehet kétség tárgya. A vokálisnál a tanár felfogására bízható, hogy az *a*, *o*, *u* vagy az *a*, *e*, *i* irányban akar-e előbb tovahaladni. Csakhogy természetesen az *a*, *o*, *u* sora könnyebb.

A második vokális-sor *e* s *i* betűje physiologiai tekintetben oly közel állanak egymáshoz, hogy rendkívül nehéz azok szervállását a siketnémának eltálatnia s azokat megkülönböztetni.

A zárt *e*, melyet a magyarban itt ponttal ékeztet *é*-vel jelzünk, kétségtelenül a legnehezebb ejtésű vokális. Esetleg kérdés tárgyát képezheti, hogy vajjon nem volna-e tanácsos az 1. irányelvnek megfelelően mindkét sorból váltakozva gyakoroltatni az egyes vokálisokat, tehát az *o* után *e*-t az *u* után pedig *i*-t elővenni.

Ez a sorrend azonban ellenkezik a 4. irányelvvel. Mindenik vokális-sor egymagában álló egészet jelent physiologiai szempontból s így egymással szemben ellentétet képeznek. Ha mindkét csoportot egyidejűleg s egymással felváltva gyakorolnók, akkor az innervációt minduntalan a másik irányban terelnők, mielőtt az egyikben valamelyes biztos eredményre jutnánk, minék következtében zavar és bizonytalanság állana elő. Tehát az *a* s *m* után az *o*, *O* következik.

Az eljárás úgy alakul itt, mint az *a*-nál. Természetes, hogy a tanárnak jól kell ismernie a szervállást s az *o*-t akusztikai szempontból is helyesen kell megítélni tudnia. Az erre való képességet legbiztosabban megszerzi, ha maga is artikulálja s annak képzését tűzetesen megfigyeli. Hogy ezt magányban kell eszközölnie, a hol s a mikor misem zavarja, magától értendő. Ilyenkor utánozza a tanár egyes növendékeinek hibás ejtését s kutassa, min alapszik a hiba s mikép lehet ezt megszüntetni. És pedig szükséges e végből, hogy az *o*-nak az *a* felé való elhajlását, majd meg az *u*, *e*-nek *ö*-féle elváltozásait félbeszakítatlan szervváltozás és hangadás mellett önmagán tanulmányozza; hasonlókép a nyílt s zárt *o* akusztikai s physiologiai különbségeit. A ki ilyen studiumtól tartozkodik s nem artikulál e célból, abból sohasem lesz jó phonetika-tanár. A vokalizálásról összeállítandó utasítás jó szolgálatot tenne a tanárnak és sok felől könnyen merithetne abból felvilágosítást, a melyekhez addig csak hosszás kutatás és időrabló kísérletezés folytán juthatott.

A siketnémáknál gyakran előforduló hiba az *o* képzésénél az alsó állkapocs messze való távolodása a felsőtől. A két fogsor közötti űrnek az ajkak mozgásával kell megegyeznie.

Az ajkakak lehet kissé előretolni, de nem túlságosan kicsúcsítani, mint ezt sok siketnémánál tapasztalhatjuk. A másik hiba abban áll, hogy a nyelv nem húzódik eléggé hátra s lefelé. A ráhatás ez esetben ugyanaz, mint az *a*-nál, tudniillik a nyelv megfelelő mérvű hátra nyomása. Ha a kellő állkapocs-állásban nem akar megmaradni a gyermek, akkor előlő fogsorai közé egy fácskát kell dugni, a melyet fogai közé szorit s hosszasan nyujtva mondja az *o*-t.

Az *o*, *O* betű íratása úgy történik, mint a hogy az *a*-nál láttuk.

Végezetül az *o* az *a*- s *m*-mel váltakozva gyakorlandó a schémába írt betűkön ilyen formán:

a-m, *o-m*, *m-a*, *m-o*, *a-o*, *o-a*.

Tariltzy Ferenc.

Hazai hírek.

Lapunk jelen számát félívvvel megtoldottuk.

A gyógypaedagogiai tanintézetek orsz. szaktanácsa újabban rövid időközökben 3 rendbeli gyűlést tartott és pedig: folyó évi február 28.-án, március 14.-én és 21.-én. Mint értesülünk, a szaktanács elnöke dr. *Nárai Szabó Sándor* miniszteri titkár a jövő hóban hosszabb külföldi tanulmányútra megy s azért váltak szükségessékké a jelzett szaktanácsai gyűlések, hogy az időszerű és fontosabb gyógypaedagogiai ügyekben még az ő itthon léte alatt történhessék intézkedés.

A szokott helyen és időben lefolyt eme gyűlésekről a következőket hozhatjuk olvasó közönségünk tudomására:

Február 28.-án.

Az előadónak ama bejelentése után, hogy a szaktanács használatára a jelesebb külföldi gyógypaedagogiai szaklapok megrendeltettek, sorban tárgyalás alá vették a *vakok budapesti intézete* tantestületének 1899. évi dec. 21. és 22.-én, a *siketnémák kolozsvári intézete* tantestületének f. évi jan. 8.-án és febr. 19.-én, a *siketnémák temesvári intézete* tantestületének folyó évi jan. 3.-án és febr. 7.-én, a *siketnémák aradi iskolája* tantestületének f. évi jan. 4.-én, jan. 31.-én és febr. 4.-én, a *siketnémák váci intézete* tantestületének f. évi jan. 26., 27. és febr. 3.-án, a *hülyék budapesti intézete* tantestületének f. évi jan. 31.-én tartott gyűléseiről felvett jegyzőkönyvei a *kolozsváriak* ujonnan kidolgozott órarendje és az *aradi* felügy.-bizottság f. évi 107. sz. felterjesztése, melyeket *Ő Excellenciája* véleményezés végett adott ki a szaktanácsnak.

Szükségesnek jelezte az, hogy az egyöntetű eljárás fogatosíthatása végett a gyógypaedagogiai tanintézetek tanerőit illető szolgálati- és fegyelmi-szabályzat állíttassék egybe; megbízott az előadó, miszerint egy ily szabályzat részleteire és kidolgozásának közelebbi módozataira vonatkozólag a jövő gyűlések egyikén tegyen konkrét javaslatot.

Határozati javaslat hozott a párisi nemzetközi kiállítás gyógypaedagogiai csoportjainak, a Párisban tartandó gyógypaedagogiai kongresszusok, valamint a külföldi jelesebb intézetek tanulmányoztatása tárgyában.

Felolvastatván ama válaszok és hivatalos átiratok, melyek a szaktanács múlt évi működéséről szóló beszámoló jelentés kapcsán az előadónak újabb gyógypaedagogiai intézmények létesítése céljából szétküldött tájékoztató felhívására és külön levélbeli megkereséseire ez ideig beérkeztek; nyilván való lett, hogy az ügy iránt érdeklődő városok és törvényhatóságok a gyógypaedagogiai intézmények létesíthetésének közelebbi módozatait és költségeit óhajtják megismerni, miért is határozati javaslatba ment, hogy a gyógypaedagogiai oktatás valamennyi ágára nézve külön-külön részletes és a szervezést minden oldalról kellően megvilágító tervezet dolgoztassék ki, melyből 1—1 nyomtatott példány küldendő

a hazai megyéknek, városoknak, tanfelügyelőségeknek, pénzügyintézeteknek s nevesebb magánosoknak; az előadó pedig felhatalmazandó, hogy a helyszínen közvetlenül tárgyalhasson ama hatóságokkal, melyek legnagyobb érdeklődést és legtöbb biztosítékot nyújtanak valamely gyógypaedagogiai intézmény létesítése iránt.

E gyűlésnek huszonnégy pont alatt tárgyalt ügyei között szerepelt *Skulthéty Lajos, a képezhető hülyék budapesti intézete* tanárának múlt évi szept. 15-től f. évi február 21.-éig dadogók és hebegők számára rendezett tanfolyamáról vezetett anyakönyvi kivonata is.

Március 14.-én.

Előadónak ama jelentései után, hogy *Ő Excellentiája* a szaktanács múlt évi dec. 2.-án, 30.-án tartott gyűléseiről felvett jegyzőkönyveinek tartalmát jóváhagyólag tudomásul venni s az azokban foglalt javaslatokhoz képest a megfelelő intézkedéseket foganatosítani méltóztatott, hogy ugyancsak *Ő Excellentiája* a dadogók és hebegők gyakorlati és képesítő tanfolyamaira vonatkozó szabályzatokat a szaktanács javaslatához képest újra átdolgoztatván, azokat az eszközölt változtatásokkal jövőre irányadó hatálylyal jóváhagyni méltóztatott; hosszantartó körülményes tárgyalás alá vétetett a siketnémák tanárai egy részének a gyógypaedagogiai tanerőképesítés egyesítése tárgyában *Ő Excellentiájához* terjesztett felirata, mely véleményezés végett kiadatott a szaktanácsnak

Előadónak a múlt gyűlésen nyert megbízatása alapján kidolgozott részletes javaslatára támaszkodva kimondatott, hogy a gyógypaedagogiai tanintézetekben működők részére kidolgozandó szolgálati és fegyelmi szabályzat különösen a következőkre terjeszkedik ki:

1. A szakképesítés megszerzésének módozatai.
2. Az alkalmazás feltételei és módozatai (kinevezés, megbízás, kirendelés).
3. Az eskümintá, az eskütétel ideje és hatálya.
4. A szolgálati időtartam (nyugdíj).
5. A jogok, kedvezmények és kötelességek részletes sorozata (cím, rang, jelleg, fizetés, lakbér, előleg, előléptetés, jutalom, segély, úti-átalány, szabadságolás, lemondás, kötelező óraszám, órátöbblet, stb.)

6. Fegyelmi intézkedések stb. stb.

Ezeknek egybeállításánál szolgáljon zsinórmértékül a törvények jelenlegi rendelkezése és a múltban követett gyakorlat; a mely pontra nézve pedig nem volna intézkedés, vagy a mely rendelkezés többféleképpen értelmezhető, az világos és határozott szövegben szabályoztassék.

E szolgálatot készítő bizottság tagjait a gyógypaedagogiai intézetek igazgatói képezik, a kik tantestületeikkel egyetértőleg f. évi dec. 1.-éig kötelesek munkálataikat egybeállítani s a végleges szövegezés megejthetése céljából a tanács rendelkezésére bocsátani.

Előadó a múlt gyűlésen nyert megbízatásához képest bemu-

tatta ama tájékoztató tervezetet, mely a gyógypaedagogiai intézmények egyes ágainak létesíthetési és tervezési módját körülményesen megvilágítja és a mely *Ő Excellentiájának* jóváhagyása után a szaktanács nevében nyomtatásban megküldetett a törvényhatóságoknak, városoknak, egyházi főhatóságoknak, egyesületeknek ; pénzintézeteknek és magánosoknak.

Kimondatott továbbá, hogy az előbbi felhívással egyidejűleg egy népszerű modorban írt tájékoztató és tanácsadó füzet bocsátandó ki abból a célból, hogy a szülők és néptanítók addig is kellő útbaigazítást nyerjenek a siketnémák, vakok és hülyék mikénti foglalkoztatásáról és a velük való bánásmódról, míg a környéken megfelelő szakiskola létesülne, melybe az illetők felvehetők volnának. E füzet megfelelő részeinek a megírásával a 3 féle gyógypaedagogiai intézmény egy egy alkalmazottja bízandó meg.

Elhatározatott, hogy javasoltassék *Ő Excellentiájának*, miszerint az egységes tantervhez megkívántató tan- és vezérkönyvek megírására a tanterv megjelenésével egyidejűleg titkos pályázatot méltóztassék kihirdetni.

A *siketnémák temesvári* intézete felügyelő-bizottságának f. évi jan. 31.-én tartott közgyűléséről felvett jegyzőkönyvén s más ügyeken kívül tárgyalattak még dr. *Vozáry Pál*, szegedi kir. kataszteri mérnöknek a vakok számára készített *abc*-jére vonatkozólag beérkezett bírálatok.

Március 21.-én.

Megállapított az 1900. 1901. tanévre a gyógypaedagogiai intézeteknél és iskoláknál működő igazgatók legtöbb kötelező heti tanóra száma és kimondatott, hogy az évről évre mindig a változó körülmények kellő méltatásával fog jövőre is meghatározatni. A *siketnémák aradi iskolája* felügyelő bizottságának f. évi febr. 17.-én tartott gyűléséről felvett jegyzőkönyve és 2 rendbeli felterjesztése, a *siketnémák aradi iskolája* tantestületének f. évi febr. 28.-án tartott értekezletéről felvett jegyzőkönyve, valamint a *siketnémák temesvári intézete* tantestületének f. évi március 7.-én tartott gyűléséről felvett jegyzőkönyve.

Végül beható tanácskozás után kíváncsúnak jelentetett, hogy a *siketnémák váci intézete* fenállásának 100 éves jubileuma alkalmából a kor kívánalmainak megfelelően átalakíttassék és a felnőtt leányok számára felállítandó ipari foglalkoztatóval kiegészíttessék.

Hymen. *Aranyos-rákosi Borbély Sándor, a siketnémák váci intézetének* igazgatója márc. hó 18.-án eljegyezte *kis-solymosi Sebes Vilma*t, *kis-solymosi Sebes Pál* ny. posta- és távirda főigazgató leányát *Budapest*en.

Kossovits József, a *vakok budapesti intézetének* ének- és zene-tanára — mint már egy alkalommal megemlítettük — a folyó tanévben töltötte be tanárságának 25-ik, a *vakok intézetében* való működésének pedig 20-ik évét. Ezen alkalomból kifolyólag *József* napjára növendékei szép ünnepélyt rendeztek tiszteletére. Az intézet dísztermében összegyűlt növendékek lelkes éljenzéssel fogadták *Kossovits*ot ; majd az énekkar elénekelte a „Hymnusz“-t miután egy

fiú és egy leány-növendék alkalmi beszéddel üdvözölték az ünnepeltet és gyönyörű ezüst koszorút nyújtottak át neki, amit meghalt hangon, szívélyes szavakban köszönt meg az ünnepelt. Elénekeltek még a „Nemzeti dal“-t, „Király induló“-t és a „Szózat“-ot. Valóban jól esik konstatálnunk a növendékek szeretetének és tiszteletének ily önzetlen megnyilatkozását.

Lévay-ünnepély. A siketnéma ifjak figyelme és érdeklődése fokozottabb mérvben fordult a váci intézet felé március 13.-án. Ekkor adta ki az igazgatóság a „Lévay“-alpnak 1000 koronás kamatát. A nagynevű alapító fenköltében nem is gondolkozhatott volna akkor, midőn a szegény iparos-siketnémák felsegélyezésére örökbecsű alapítványt tette. Ma már minden iparág megkezdéséhez és érdemleges folytatásához pénzre van szükség. Valóságos áldás egy szegény siketnémára a Lévay-féle alapítvány tekintélyes összegű kamatának elnyerése. A váci intézet tanári-testülete az idén azonban abbéli nézete mellett foglalt állást, mely szerint: nem szükséges a siketnémák által kultivált mesterséghez 1000 korona, elegendő oda csekélyebb összeg is. Eme javaslat megtételére indító-ukul szolgált 1). hogy a siketnémák jelenleg oly iparágakat űznek, melyeknek önálló üzleti megnyitásához nem kívántatik nagyobb befektetés; 2). hogy a folyamodók száma évenként roppant nagy, úgy, hogy közülök még a legjobbak is kétes szerencsével várhatják a jutalmat. A tanári testület e gyakorlati értelmű elhatározása úgy az alapító, mint a *Ministerium* magas beleegyezésével találkozott. E szerint ez idén két önálló mesterséget űző folyamodó kapta meg az alapítvány kamatait. *Borecky Sándor* nagyszombati illetőségű szabómester és *Beöcy Sándor* tapolcai illetőségű szíjgyártómester. Az előbbi 600, az utóbbi 400 koronát. *Borecky* 6 gyermekét s 80 éves nyugdíjas tanító apját tartja fenn; *Beöcy* szintén szegénysorban van; a szíjgyártómesterség olyan természetű, hogy kész munkát kíván s *Beöcy* nem volt oly helyzetben, hogy előre is dolgozhatott volna. Mindkét férfiúra nagyon is ráfért a jutalom. Az ünnepség 10 órakor istentisztelettel vette kezdetét, mely után a tanácsterembe vonultak az intézet növendékei, a tanári testület és az ünnepélyre meghívott vendégek, ahol Lévay arcképe, ez alkalomra, délszaki növényekkel volt feldíszítve. Az ünnepélyt az igazgató nyitotta meg; lendületes szavakban emlékezett meg a humanus érzésű alapítóról, ki ez alkalommal nem szerencsételtett megtsíztelő megjelenésével; majd az alapító levelet olvasta fel. Ennek végeztével a jutalomban részesültek felé fordult, kérvényeikben felsorolt indokokat megismételve, átadta a díjat, miért azok köszönetüket és őszinte ragaszkodásukat fejezték ki úgy az alapító, mint a *Miniszterium* és a tanári-testület iránt. Majd a növendékek felé fordulva az igazgató, felfogásukhoz mért szavakban ismertette az ünnepély mibenlétét. Az ünnepségen *Csávolszky József* apát-kanonok s vácegyházmegyei főtanfelügyelő is jelen volt.

Kronikás.

Március 15-ike a vakok orsz. intézetében. Szép ünnepély folyt le március idusán a vakok intézetében. Az intézet tanári-tes-

tülete és a növendékek az intézet dísztermében gyűltek össze, a hol az énekkar a „Hymnus” éneklésével nyitotta meg az ünnepélyt. Az ének elhangzása után *Pivár Ignác* igazgató lelkes, hazafias beszédben méltatta a nagy nap jelentőségét és hazaszere-tetre serkentette növendégeit. Az igazgató emelkedett szellemű beszéde után az énekkar elénekelte a „*Talpra magyar*”-t s végül a „*Szózat*”-ot, melylyel a követésre méltó ünnepély véget ért.

Olgyai János emlékének megörökítésére a váci siketnéma-intézet tanári testülete március 17.-én *emlékünnepélyt* rendezett. Az ünnepély d. e. fél 11 órakor csendes misével kezdődött. A misét, melyen az elhunyt özvegye, az egész tanári kar, a növendékek és a *budapesti* állami *siketnéma-iskola* és a *hülyék intézetének* küldöttsége vettek részt, *Sáfrán Károly* intézeti hittanár szolgáltatta 2 siketnéma fiu segédletével. Mise után a díszterembe vonúlt a kápolna közönsége és *Borbély Sándor* igazgató megnyitván az ülést, üdvözölte az özvegyet és a vidéki tanári testületek küldötteit és felkérte *Gácsér József* tanárt, hogy mondja el emlékbeszédét. A tetszéssel fogadott beszéd után *Pertik Gyula* tanár megmagyarázta a növendékeknek az ünnepély jelentőségét. Végül özvegy *Olgyai Jánosné* fejezte ki hálás köszönetét a tanári testületnek boldogult férje iránt tanúsított kegyeleteért, mire a megható ünnepély véget ért.

Vucsics Jánost, a *vakok budapesti intézetében* működő kartársunkat súlyos csapás érte; atyja 60 éves korában elhunyt.

A dadogók és hebegők áll. tanfolyamán március hó 5, 12 és 19.-én ejtették meg a felvételeket. 38 jelentkezőt közül felvétetett a március 19.-én megnyílt tanfolyamra 14 dadogó (9 felnőtt és 5 gyermek) a többi részben orvosi gyógykezelésre utasított, részben pedig a nyári szünetben rendezendő tanfolyamra vétetik majd fel. A jelenlegi tanfolyam március 19.-étől jun. 19.-ig tart. Tanítás naponta — vasárnap kivételével — d. u. $\frac{1}{2}5$ — $\frac{1}{2}6$ -ig van.

A siketnémák váci kir. orsz. intézetének tanfolyamhallgatói március hó 29.-én *Klis Lajos* tanár vezetése alatt *tanúlmányúti kirándulást* tettek *Budapestre*, hogy megnézzék az itteni gyógy-paedagogiai tanintézeteket és az azokban folyó tanítást. Reggel 8—10 óráig a *siketnémák m. kir. állami iskolájának* egyes osztályaiban folyó tanítást nézték meg, honnan a *vakok intézetébe*, majd pedig d. u. a *képezhető hülyék intézetébe* rándultak.

A „Szeretet” egyesületnek hülyék ügyével foglalkozók szakosztálya március hó 27.-én tartott gyűlésén a „*Hülyék menháza*” gondnokául *Medgyesi János* hódmezővásárhelyi ev. ref. tanítót választotta meg.

Vaday József, *nagyvárad*i közs. isk. igazgató könyvet írt a hibás beszédűek gyógyításával foglalkozók számára. A könyv címe, „**Hibásbeszédűek (hebegők) gyakorlókönyve**”. Bolti ára, 3 korona. Szerző művét kartársaknak 2 korona kedvezményes árban felajánlja. Szerkesztőségünkben is megrendelhető.

A Német birod. nevezetesebb siketnéma intézeteiről.

A berlini királyi intézet.

(Folytatás.)

Az intézet, mely nyers dísztéglából épült 2 emeletes, elég mutatós épület, Berlin egyik legélénkebb forgalmú helyén, az „Elsasserstrasse“-n van és így nem csoda, hogy sok kényelmi sőt higiéniai szemponttól kellett eltekinteni felépítése alkalmával. Így kertje egyáltalában nincsen és a két ház közé ékelt és teljesen elzárt udvar az intézet 80 növendékének aránytalanul kicsiny. A földszinti folyosó nem elég világos, de az intézetnek — a sok bejáró növendékre való tekintettel — a közlekedési fővonal mentén kellett épülnie, a hol a telek ritka és drága s így a helyiség berendezése mintaszerűségének rovására sok célszerűségi körülménytől kellett eltekinteni. Az épület utcai részében vannak a tantermek és az igazgató lakása. Az udvarban levő régi épületben van az internátus. A tantermek igen tágas, világos szobák, melyek a „Handbuch“ utasításai szerint vannak felszerelve. A VIII. osztályban (egész Németországban a magasabb számokkal jelölik az alsó osztályokat) szemléltető tárgyakat tartalmazó szekrény van, a többiben sem képet (kivéve a felsőkben térképeket) sem más szemléleti eszközöket nem láttam. Ezek a tanszermúzeumban őriztetnek és szükség esetén hozzatnak ki onnan.

Feltűnt, hogy az egyes osztályokban nem láttam a növendékek hallási fokát meghatározó kimutatást, a melynek pedig egy tanaszobából sem volna szabad hiányoznia, plane oly intézetben, a hol nap nap után járnak bel és külföldi hospitánsok.

Az internátust nem lehet mintaszerűnek mondani, bár a háló és étkező termek elég tágasak és szépek. Internált gyermek után fizetendő évi ellátási díj 480 márka, a bejárók tandíja 96 márka. Az osztályok száma 8; a tanároké az igazgatón kívül 8 és 2 tanítónő. A tanítónők bár képesítést követelnek tőlük, itt, valamint egész Németországban csak kézimunkát és tornát tanítanak; osztályt nem kapnak. A felügyeletet a tanítónők és az intézetben lakó 2 tanárjelölt végzik. A künnlakó tanároknak nincs inspectiójuk; a bejáró növendékeket szükség esetén az igazgató szokta meglátogatni. A tanárok maximális óraszámja 24. Óratöbblet szükségessége nem forog fenn, mivel mindig van fölös számú tanerő. Az igazgató heti 6 órát ad. A közügyességi tanítás után tiszteletdíjat fizetnek.

Az intézettel kapcsolatban van a porosz siketnéma-tanárok képzője. Ide a második tanítói vizsgát letett népiskolai tanítók vétetnek fel, kik a két évi képzési idő tartamára évi 1200 márka stipendiumot élveznek. A felügyeletet végzők ezenkívül szabad lakást kapnak az intézetben.

Tekintetbe véve azt a körülményt, hogy a népiskolai tanítóképzőből kikerülő és első tanítói vizsgát tett ifjak legalább is 20 évesek és a második alapvizsga letehetéséhez szükséges gyakorlati működési idő megszerzésekor legalább is 22 évesek, és így már érett észszel és komoly megfontolás után választják a siketnématanítói fírasztó életpályát, a legtöbb esetben hivatásuk magaslatán álló férfiakat aquirálnak a képzőbe. A jelöltek, kik az elemi 8 osztály el-

végzése után a „Präparandenschule“-ban is célirányos képzést nyernek és így a „Seminar“-ba sokkal intensívebb általános műveltségre és szakképzettségre tesznek szert mint nálunk, sokkal kevesebb fáradsággal és sokkal alaposabban sajátíthatják el a mi speciális tanítási eljárásunkhoz nélkülözhetlen physiologiai és pszichologiai ismereteket mint mi. De meg azért is szerezhethetnek úgy a berlini, mind pedig a vidéki jelöltek intensívebb szakképzést, mint pl. nálunk, mivel ott — a megállapított szabályzathoz híven — a jelölt az első esztendőben nem tesz egyebet, mint csak hospitál az egyes osztályokban egy bizonyos terv szerint és felügyel a gyermekekre; a második esztendőben az osztálytanárok felügyelete alatt részint magánszorgalomból tanít is, és időszakonként egy tanárokból alakult bíráló bizottság előtt gyakorlati tanítást tart, mely alkalommal hibáit és erényeit a helyszínen szóvá teszik. A mi képzőnkben is így kellene, hogy legyen egy érvényben levő szabályzat értelmében, de — megengedem, hogy tanerők hiánya miatt — nem hajtják végre. Míg a berlini intézet jelöltjei 9 — a német tanárság színe javából összeválogatott — szakember tanítását hallgatja 2 esztendőn keresztül, addig a mieink azonnal, vagy rövid hospitálás után osztályba állíttatnak, előttük eddig teljesen ismeretlen gyermekek és körülmények közé. Az előbbieket tehát a sok gyönyörű tanítás hallgatásából lelkesedést, buzgalmat és kitartást merítenek új pályájukhoz, míg ezek a dolog idegenszerűsége és a sok leküzdhetetlen akadály miatt már működésük első napjaiban kiábrándulnak és vagy ott hagyják a pályát, vagy krajcárért dolgozó napszamosokként lerójják dolgukat és aztán, az ügygyel mitsem törődve, mennek lelkiismeretüket megnyugtadni.

Jelenleg 9 hallgatója van a berlini kurzusnak, kiknek Walther iskolatanácsos, Bludau intézeti tanár (igazgatói képesítése van) és Dr. Luca egyetemi tanár (a bonctan előadója) tartanak előadásokat. Ottlétem alkalmával a II. évfolyam 3 hallgatójának tartott Walther előadást a neveléstanból. Számonkérte tőlük az előbbi órában a „Handbuch“-ból megbeszélt fejezetet, megvitattak néhány napikérdést, aztán új anyagot jelölt ki megtanulás végett a jövő órára.

Ugyancsak itt van az igazgató-képző is. A kik az igazgatói vizsgára jelentkeznek, intézeti hatóságuktól 1200 márka stipendiumot és 1 évi szabadságot kapnak, hogy Berlinben a királyi intézetben és az egyetemen folytassák tanulmányaikat. A vizsgán az általános és a szakpaedagogiának magasabb szempontokból való ismermeretét, az adminisztrationális teendőkben való jártasságot, 2 idegen nyelv bírását és nagyobb igényeket kielégítő általános műveltséget kívánnak a jelölttől. A Német birodalomban — egy két tartományt kivéve — csak oly tanár nevezhető ki igazgatói állásra, a ki az igazgatói vizsgát letette.

Áttérve az egyes osztályokban szerzett tapasztalataimra, engedje Nagyméltóságod, hogy ez — úgy szólva közérdekű — intézetben tapasztalt tanítási eljárásról bővebben referálhassak.

A VIII. osztályt (I. évf.) ez idő szerint Knauf C. H. (több

kiváló szakmunka szerzője) vezeti. Növendékeinek száma 10. (3 internált és 7 externált). A növendékekről szólva, már a történeti hűség kedvéért sem hallgathatom el azt, hogy ezek — anyagi körülményeiket tekintve — sokkal vegyesebbek, mint a hogy azt egyes leírásokból gondoltam. Így az I. évf. 10 növendéke közül egynek-egynek az atyja szolga, váltóőr, irnok, pincér, szatócs, kőműves, asztaloslegény, kettőé bádogos. Tehát nem a papok és tanítók gyermekei szolgáltatják a legszegényebb növendék-kontingenst.

Knauf kollega felírja a következő szokat: ma, na, ba, ra, am, an, al, ar; mama, arm, nass, apt, apfel, alt, kalt, hand, schaf. Most kihív egy gyermeket és elolvastatja vele e — részben mechanikus, részben fogalmat megjelölő — szokat; az utóbbiakat természetes tárgyakon szemlélteti. Mint mindenütt, itt sem tesznek különbséget a kemény és lágy hangok között; így Zand helyett szánd-ot ejtenek. A nyelv igazítására csontocskát használ ugyan, de igen óvatosan kezeli.

A VII. osztályt *Schiller* úr — egy élemedett praktikus — vezeti. Kétszer jártam osztályában; első ízben egy II. éves jelölt számtant tanított, tárgyalván a 10-ig terjedő számkört nevezetlen számokkal. *Schiller* úr éber figyelemmel kísérte növendékei kiejtését és — a jelölt figyelmét elkerült tekintélyes számú hibákat — nagy szakavatottsággal kijavította. Midőn másodszor mentem osztályába, nyelvoktatási órát tartott. Előtte volt *Walther* nek a szobát ábrázoló képe. Rámutatott a pamlagra és kérdé: Was? A gyermek felel: Sofa. Tan.: Wo? Növ.: An der Wand. Tan.: az állás természetes jelét mutatva: was thut: Növ.: steht. Most a gyermekek ez aphoristikus szóból megalkották e mondatot: An der Wand steht ein Sofa. Ugyanily módon fejtette ki: Vor dem Sofa steht ein Tisch. Unter dem Tisch liegt ein Teppich. Közben a következő kis epizód játszódott le: egy kis emberkét rajtakaptak figyelmetlenségen; a gyermekek unisono kiáltják: Werner passt nicht auf. Pass auf! A növendékek éber figyelme és derűs arca elárulja, hogy nem unják magukat.

A kiejtés tisztaságát az jellemzi legjobban, hogy minden gyermeket megértettem. A vocalisatio jó, de a beszédjük szakgatott és nem elég könnyed. Felelés közben bicentik a fejüket és grimaszokat vágnak.

A VI. osztályban, a melyet *Kamke* úr vezet, különösen a figyelem és fegyelem szempontjából érdemel említést. Feltűnt itt a tábláról való karban olvasás präcisitása. A fogalmak tüzetesebb szemléltetése céljából vagy maga rajzolta, vagy a növendékekkel rajzoltatta a táblára a szóban forgó tárgyakat. A természetes jelektől sem idegenkedik.

Rendkívül élvezetes órát töltöttem *Knüpfer* Ottó III. osztályában (VI. évf.). Számtant tanított. Eddig azt tapasztaltam minden intézetben, sőt itt a királyiban is, hogy a számtannal mostohán bántak. Vagy nevezetlen számműveleteket tárgyaltak még a legfelsőbb osz-

tályokban is, vagy beleharaptak ugyan a keserű almába: nevezett számú példákat oldattak meg a növendékekkel, de némán.

Sajnos, nálunk is mostoha gyermek a számtan és én azt hiszem azért, mert sok kollega — a számok absztrakt volta miatt — nem tartja a siketnéákat szellemileg elég éretteknek arra, hogy a számok labirintusában eltudjanak igazodni. Pedig hogy a siketnéma is bele tud hatolni a számok lényegébe, legjobban bizonyítja Knüpfert úrnak alább következő számtani órája.

Tanár: Irj! 811—656. Mit akarunk? Növ.: Kivonni akarunk. Tan.: Fejtsd meg a feladatot! Növ.: 1 egyesből 6 egyest nem lehet, kölcsön kérek 1 tízest; 1 tizesben 10 egyes van; 10 egyes meg 1 egyes az 11 egyes; 11 egyesből 6 egyest, marad 5 egyes stb. stb. Midőn a növendék végrehajtotta a példát és kihozta az eredményt, 155-öt, akkor a tanár azt kérde: (hogy a felelet variációját minél hívebben visszatükröztethessem, németül reprodukálom) „Wie viel beträgt das Ergebniss? Növ.: das Ergebniss beträgt 155. Tan.: Sprich anders! Növ.: Es kommt 155 heraus. Most a növendék aláhúzza az eredményt, eközben egy másik növendéktől kérdi a tanár: Was thut Kurt? Növ.: Er unterstreicht doppelt das Ergebniss. Tan.: Ist das Ergebniss richtig? Növ.: Ja! Tan.: Weisst du dass bestimmt? Növ.: Wir wollen probieren, ob das Ergebniss richtig ist oder nicht. Tan.: Sprich anders! Növ.: Wir wollen die Probe machen, ob es richtig ist oder nicht. Tan.: Rechne im Kopfe! Növ.: 811-ből 600-at marad 211; Ebből 50 marad 161; ebből 6-ot marad 155. Jetzt bin ich überzeugt, dass ich richtig gerechnet habe. Tan.: Was thut die Probe? Növ.: Die Probe bestätigt die Richtigkeit der Lösung. Tan.: Wie heisst von bestätigen das Hauptwort? Növ.: Bestätigung. Tan.: Was ist die Probe? Növ.: Die Probe ist die Bestätigung von der Richtigkeit der Lösung.

Hogy a növendékek a tudatos számoláson kívül mily gyönyörű nyelvanyagot végeztek ez élvezetes órában, azt a fentiek után főlöszlegesen bővebben kifejteni. Itt láttam először valójában alkalmazni a siketnéma-oktatásnak azt a sarkalatos alapelvét: „Mindenben legyen nyelvoktatás.“ A történeti hűség kedvéért megjegyzem, hogy ezt a bő és nehéz anyagot nem teljes félóra alatt végezte, mondatra el minden gyermekkel, tehát begyakorolta és e mellett feszült figyelemmel kísérte a kiejtést és a hangsúlyozást.

A II. osztályban egy történeti órán, az I.-ben egy olvasmány (költemény) tárgyalási órán voltam jelen. Úgy Reuschert, mint Bludau mesterileg végezték dolgukat.

A hittanra itt is nagy súlyt fektetnek. A legfelső osztályban Walther, az alsókban minden osztályvezető maga tanítja.

A kézügyességi oktatásból a fa és agyag munkát művelik. Különös kedvvel csinálják a faégetést. A slöjd itt is nevelési eszközként szerepel. A bejáró növendékek — a mennyiben a slöjd órák délután vannak — nem kötelesek e tárgyat tanulni.

A női kézimunkából az alsó 3 osztály kötni, horgolni és raj-

zolni (szabászati rajzolás) tanul. A IV. évfolyamban kezdenek varrni. Ipari képzést nem nyernek.

Örömmel fogok mindig az ezen intézetben eltöltött néhány napra visszaemlékezni, mert sok élvezetes órát szereztek derék kartársaink mintaszerű tanításaikkal. Tapasztalataimat a fentiekben elszórvá elmondottam, legyen szabad most a fontosabbakat ismételtnem:

1. A kiejtés szép és tiszta úgy az alsó, mint a felső osztályokban.

2. A kiejtés tisztaságát, annak folytonos és szigorú ellenőrzése által érik el.

3. Külön kiejtési órákat nem tartanak a II. évfolyamtól kezdve, a mi, szerény véleményem szerint, helyes is; mert ha minden tanítási órában szigorúan ellenőrizzük a kiejtést, akkor mindig tartunk kiejtési gyakorlatokat, tehát fölösleges erre külön időt fordítani; ha meg tanítás közben nem ügyelünk kellőképp a kiejtésre, akkor hiába való a külön kiejtési óra.

4. A nyelv mechanikus része mellett nagy súlyt fektetnek annak alaki és tartalmi részére is. A szókincs igen bő és a felső osztályokban — mint azt Knüpfer osztályában is láttuk — a synonimák alkalmazásában igen otthonosak.

5. A tanítás általában szemléleti; szemléleti eszközökül természetes tárgyakat, rajzokat, vagy Walther-féle képeket használnak. Néha, hogy a dolgok megértéséről bizonyosságot szerezzenek, természetes jelekkel magyaráztatják a növendékekkel.

6. Az írást nem igen alkalmazzák a növendékek a tanult anyagnak a megszilárdítására.

7. A növendékek spontán beszéde kielégítő. Az I. osztály növendégeit alkalmam volt olyankor megfigyelni, mikor egymással beszélgettek. Nem jelekkel, hanem hangtalan szájmozdulatokkal érintkeztek.

8. A tanítás a *felszálló rendszer* szerint történik.

VI. A Berlin városi intézet.

Berlin nemcsak külső fénye és pompája után tarthat igényt elsősége a német nagy városok között, hanem humanizmus tekintetéből is első helyen áll. Rengeteg jótekonysági intézményei között nem utolsók a városi siketnéma-iskola, a vakok és a hülyék intézetei, hol Berlin összes fogyatékos érzékű gyermekei oktatást nyernek.

A városi iskola Berlin nyugati részén, a Markusstrassen van. A nyers téglából épült 3 emeletes ház, kis részét képezi egy — úgy szólva — iskola-városnak, közvetlen hozzája lévén építve egy fiú- és leányelemi, egy polgári és felső leányiskola és egy szövőiskola, melyeknek igen tágas, közös udvaruk van.

A városi közgyűlés egy, 1895-ik évi határozatával kimondotta, hogy a berlini — képezhető — siketnéma gyermekek tanításáról

gondoskodik. Oly szülők, kik 3000 márkán aluli évi jövedelemmel bírnak, nem tartoznak siketnéma gyermekük után tandíjat fizetni. A kik pedig 3000 márka évi jövedelem után fizetnek adót, azok 96 márka iskolapénz fizetésére köteleztetnek. Idegenek gyermekei 200 márkát fizetnek. A város áldozatkészségét a siketnéma-iskola 1900. évi költségvetése illusztrálja legjobban. E szerint a *bevételek 213 márkára, a kiadások pedig 66,787 márkára* voltak előirányozva. Ez összegben még nem foglaltatik benn a királyi intézethez közel lakó és oda járó gyermekekért fizetett tandíj, a mely gyermekekint 96 márka. A 66,787 márkából személyi kiadásokra 61,330 márkát, dologiakra csupán 5457 márkát fordítanak.

Az intézetnek jelenleg 150 — kivétel nélkül bejáró — növendéke van, kik egy előkészítő és 12 rendes osztályba vannak sorozva. Az előkészítőbe 5 éves korú gyermekek vétetnek fel és nevéhez ragaszkodva, előkészítettnek az I. osztályra. Főúlyt a játéokra fektetik; artikulatiót nem tanúlnak, de ennek előkészítésére a különféle szájjállásokat gyakorolják; írni sem tanúlnak. Számfogalmak keletkeztetésére játékszerű gyakorlatokat végeznek.

Az intézet igazgatója Gutzmann Albert, ki a gyógypaedagogiai oktatásügy — különösen a dadogók és hebegők beszédhibáinak gyógyítása — terén világhírű nevet szerzett magának. Ez intézethez fűződő emlékeimre mindig örömmel fogok visszaemlékezni és az igazgató részéről tapasztalt kitűntető fogadtatás büszkeséggel fog eltölteni; axioma számba menő kijelentéseit pedig mélyen a lelkembe véstem, melyek közül a következőket tartom különösen kiemelendőknek: *Az externatus minden tekintetben jobb még a kis internatusnál is*, mert a gyermekek szeretteik körében maradnak. A szülei szeretetet senki sem pótolhatja a gyermeknek.

Külön hallási gyakorlatok szükségtelenek.

A tehetség szerint való szétválasztás természetellenes; a szociális életben is vegyes tehetségű emberek állnak egymással érintkezésben.

A szájról való leolvasás gyakorlására külön systematicus leolvasási gyakorlatok szükségesek. E gyakorlatok a szépírási óra alatt végezhetők.

A siketnémák képzésére 6 év elenyésző kevés; ha a növendékek előkészítő oktatásban részesülnek, még akkor is legalább 8 évre van szükségünk. A siketnémák képzési ideje soha semmi összefüggésben nem állt az elemi iskoláéval. *Ha ez 4 éves volna, akkor is 8 éves kurzus mellett foglalna állást.*

Nem terjeszkedhetvén ki minden intézet leírásánál a részletekre, a következő kiemelkedőbb pontokban bátorodom tapasztalatimat összefoglalni:

1. A kiejtés, mely minden iskola minőségének próbaköve, általában véve jó. Mechanicus kiejtési gyakorlatokat már a II. évfolyamban sem tartanak. Sajnálattal tapasztaltam azonban, hogy több későbbi korban megsiketült gyermek hangjai úgy elmosódtak, hogy alig érthető a szavuk.

2. A növendékek beszédképessége — különösen a felső évfolyamokban igen szép. A nyelv alaki részének fejlesztése végett a felső osztályokban szaporodnak a nyelvvalaktani órák.

3. A szemléltetésre nagy súlyt fektetnek. A II. évfolyamban Holveg gyönyörű közvetlen szemléltetésen alapuló nyelvoktatási órát tartott.

4. A tanár legalább 4 éven át száll fel osztályával; az V. évfolyamban kezdődik a szakoktatás. A mit e kérdést illetőleg itt tapasztaltam, újra megerősítette abban való szilárd meggyőződésemet, hogy *siketnéma iskolában csak a felszálló tanítási rendszer alkalmazása mellett érhető el kellő eredmény*. Ugyanis: a II. osztályban (VII. évf.) a IV. osztály főnöke tanítja a földrajzot. Míg a II. osztályban sem fegyelmet nem tudott tartani, sem pedig a kiéjtésre absolute nem ügyelt, addig a saját (IV.) osztályában szép rendet tartott és kényszerűen ügyelt a beszéd tisztaságra.

5. A növendékek heti óraszám 30. A tanítás reggel 8-tól d. u. 1-ig tart.

6. A tanárok maximális óraszám 24. Az óra-többleti díj 2 márkában van megállapítva óránként.

7. A tanárok a városi felső leányiskolai tanárokkal egyenrangúak és 2700 márka kezdő, 4800 márka maximális fizetést élveznek.

8. A város a növendékeknek útiköltségei fejében 1200 márka általánydíjat fizet a városi közúti vasúttársaságnak.

9. Az iskolával kapcsolatban továbbképző tanfolyam áll fenn iparostanoncok és segédek számára. A tanfolyamot ez idő szerint 60 növendék látogatja, kik 5 csoportban vannak felosztva. A leányok külön csoportban taníttatnak. E tanfolyamokon az életben nélkülözhetlen tudományokban képeztetnek tovább a növendékek. A segédek képzésénél többek között a napirenden levő politikai kérdések és újságcikkek megértésére is nagy súlyt fektetnek. Úgy a tanoncok, mint a segédek igen pontosan látogatják a tanfolyamot. A tanárok óradíja 3 márka.

Egy délutánt a dadogók kurzusának tanulmányozására szenteltem. A mostani kurzuson 14 fiú és 6 leány beszéd fogyatékos van. A gyógyítási eljárás elsajátítása végett jelenleg 4 tanító van az intézetben Midőn a fölött való csodálkozásomnak adtam kifejezést, hogy fiának dr. Gutzmann Hermannnak Eliás aradi igazgató előtt tett kijelentése dacára ő mégis tart kurzust vidéki tanítóknak, ő azt felelte, hogy fia azt a kijelentést annál inkább sem tehette jogosan, mivel ez soha sem tartott kurzust tanítóknak; ez a kurzus mindig az övé (G. Alberté) volt és hogy nem vesztegette munkáját és tudományát hiába, mutatják a vidéki tanítók által fenntartott kurzusok eredményei, melyekről átlag a kezelt növendékek 85%-a beszédképesül.

A kezelés alatt álló növendékek nem fizetnek, mivel médiumokul szolgálnak a tanfolyamhallgatóknak. Ezek 20 m. tiszteletdíjat fizetnek Gutzmannnak. A kezelési eljárást ismerjük Gutzmann

alapos műveiből. A gyakorlati tanításnak szánt első félórájában Gutzmann maga végezteti a légzési és beszédgyakorlatokat utólrétegetlen művészettel. A második félórában a 20 növendék felosztatik a jelöltek között, kik a nyert utasítások szerint gyakorolják magukat a kezelésben. Ezután teoretikus előadást tart a jelölteknek. Az előadás anyagát ismerjük részint saját, részint fiának műveiből.

VII. A drezdai intézet.

E nagy intézet a tiszta véletlennek köszöni létezését. Ugyanis: 1825-ben egy Fletscher nevű nemesszívű úrnő alapítványt létesített, melynek kamataiból tanítóképzőt tartottak fenn. Közvetlen szomszédságában egy kis siketnéma fiúcskn lakott, ki be-bejárogatott a képzőbe és az igazgatónak — Zahn Ferencnek — könyörületességét felkeltette maga iránt és tanítgatni kezdte. Ez egy alkalmas vezérfonal után kutatva, kezébe akadt egy sveici tanító könyve, melyben a siketnémáknak az érzékűekkel együtt való taníthatásának a lehetőségét fejtegette. Ez arra bírta az igazgatót, hogy a fiút beossza a hallók közzé és nem sokára még két sorsostársa került melléje, kiket a képző növendékei tanítottak. A szerencsétlen 3 növendék iránt azonban legjobban egy Jenke nevű tanítójelölt érdeklődött, kinek gondjaira bízott is 1828-ban a 3 növendék. Az igazgató látván Jenke nemes buzgolkodását, azt ajánljotta felső hatóságának, hogy állítson az intézet mellé siketnémaiskolát. A képző vezérő-bizottsága magáévá tévén Zahn igazgatónak alapos érveit, engedélyezte a szükséges költségeket, megalapította az iskolát és Jenket nevezte ki ennek vezetőjéül. Az ő feláldozó 60 évi munkásságának köszönheti az intézet jelenlegi nagyságát és fényét. Az ő nevét fogja áldani minden szász siketnéma, mert az ő buzgolkodása eredményezte, hogy egész Szászországra kötelezővé tették a siketnémák oktatását, a mi a királyságnak évente 276586 márkájába kerül. A mindenható a siketnémák e nagy jótevője iránt kegyelmes volt ennek földi életében is, megjutalmazván őt 90 életévvel, — melyből a siketnémáknak 62 évet szentelt — nagy vagyonnal, királya pedig udvari tanácsosi méltósággal és a legmagasabb rendjelekkel tüntette ki.

Az intézet a Chemnitzer-Strasse elején gyönyörű helyen, nagy kert közepén épült. Jelenleg 17 osztályban 177 internált és 18 externált növendéke van, kik tehetségük szerint *a* és *b* osztályokba vannak sorolva. Az iskola 8 éves tanfolyamú.

Sehol annyi — hülyének deklarált és hülyének látszó növendékeket együtt nem láttam, mint itt a *b* osztályokban. A ratibori *d* osztályok növendékei az itteni *b* osztályok növendékeihez képest szellemi óriások.

Az osztályok berendezése elég megfelelő, de a tantermek magukon hordják a régiesség bélyegét. Némely osztályban Hill-féle képekkel vannak a falak tele aggatva, de a szemléltető eszközök általában a tanszermuzeumban vannak elhelyezve. (Folyt. köv.)